

Stockholms
stad

**Stödboende för
socialpsykiatrins
målgrupp – innehåll
och förutsättningar
November 2018**

stockholm.se

Sammanfattning

Stödboende är en insats som infördes i valfriheten för socialpsykiatrins målgrupp år 2010. Då ersättningsystemet sågs över konstaterades att ersättningen är tillräcklig men att målgrupp och syfte med insatsen behöver förtydligas. Rapporten beskriver hur målgrupp och syfte beskrivs i dagsläget och tar upp en del frågeställningar kring detta. Vidare beskriver rapporten hur stöd på helger och efter kontorstid kan utvecklas, vikten av att utveckla kontraktsförfarandet samt vikten av samverkan.

I rapporten konstateras att behovet av stödboende i vissa fall kan förebyggas med hjälp av ett kvalificerat stöd i hemmet. Ett annat alternativ skulle kunna vara att se över möjligheten att omvandla befintliga stödboenden till serviceboenden. Det skulle innebära att insatsen blir tydligare och harmonierar bättre med gällande lagstiftning. Det skulle även innebära att insatsen i så fall kommer ingå i den årliga boendeplanering som socialförvaltningen tar fram. En översyn av detta alternativ behöver dock bland annat utreda konsekvenserna av att kommunen i serviceboenden har hälso- och sjukvårdsansvaret till och med sjuksköterska vilket inte är fallet för stödboenden.

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	5
Bakgrund	5
Budgetuppdrag	5
Rapportens syfte.....	5
Metod.....	6
Vad är stödboende?	6
Stödboende i lagen.....	6
Beskrivning av nuläge.....	6
Syftet med insatsen	7
Övergripande syfte med insatsen	7
Individuellt syfte med insatsen.....	7
Målgrupp för insatsen	8
Målgrupp enligt uppdragsbeskrivning och förfrågningsunderlag.....	8
Resultat från enkäten kopplade till målgrupp	9
Stöd på helger	11
Vad innebär tillgång på personal?	12
Samverkan	13
Kontrakt och uppsägning	14
Slutdiskussion	15
Målgrupp för insatsen	15
Syftet med insatsen	16
Vikten av ökad samsyn.....	17
Stödboende i förhållande till nationella och lokala mål för funktionshinderspolitiken	17
Bilaga 1	19
Enkät stödboende utförarchefer	19
Enkät beställare	22

Inledning

Bakgrund

Stockholms stad införde valfrihet år 2010 för insatserna bostad med särskild service, stödboende, boendestöd och sysselsättning. I samband med det togs ett ersättningssystem och förfrågningsunderlag fram. Sedan valfriheten infördes har det i princip enbart varit kommunala utförare som erbjuder insatsen stödboende. Ersättningen är konstruerad som en dygnskostnad i tre olika nivåer och storleken är beroende på utförarens resursåtgång. Ersättningen regleras i kommunfullmäktiges budget. Tillfälligt behov av stöd på nätter regleras i en särskild timersättning.

Under 2015 gjorde Ramböll en översyn av socialpsykiatrins ersättningssystem. För insatsen stödboende konstaterade de att ersättningen är tillräckligt stor. Ramböll menade att det finns behov av att tydliggöra syftet med insatsen och för vilken målgrupp som insatsen är ändamålsenlig. När detta är gjort kan en mer adekvat boendeplanering göras för stödboende.

Socialförvaltningen har sedan 2016 strävat efter att förtydliga syfte och målgruppsbeskrivning för stödboende i förfrågningsunderlag och uppdragsbeskrivningar.¹

Budgetuppdrag

I kommunfullmäktiges budget för 2018 framgår att socialnämnden ska göra en översyn av insatsen stödboende för socialpsykiatrins målgrupp för att tydliggöra insatsens innehåll och förutsättningar. Uppdraget har alltså en bredare ansats än att enbart förtydliga syfte och målgrupp för insatsen.

Rapportens syfte

Rapporten syftar till att förtydliga och problematisera kring insatsens syfte och målgrupp. Rapporten syftar också till att öka samsynen och likriktning av insatsen över staden. Rapporten ger förslag på gemensamma rutiner som kan förbättra samarbetet mellan utförare och beställare. Rapporten belyser också utvecklingsområden framåt, till exempel revidering av förfrågningsunderlag och riktlinjer.

¹ Socialförvaltningen har tagit fram uppdragsbeskrivningar för insatser som omfattas av Lagen av valfrihet (LOV). Dessa beskriver krav på insatsen för verksamheter i egen regi. Innehållet i förfrågningsunderlag och uppdragsbeskrivningar är likadant. Syftet är att uppnå likställda insatser och konkurrensneutralitet.

Stödboende för socialpsykiatrins målgrupp – innehåll och förutsättningar

6 (24)

Prioriterade områden

Socialförvaltningen får återkommande frågor gällande några frågeställningar. Dessa tas upp i rapporten och är:

- besittningsskydd och uppsägning i förhållande till uppsägning eller avslut av insats och
- stöd på helger.

Avgränsning

Uppdraget avgränsas till insatser som omfattas av de utförare som omfattas av LOV (lagen om valfrihet).

Metod

Under utredningen har beställare och utförarchefer för stödboende fått svara på en enkät. Beställar- och utförarchefer har deltagit i en workshop kring flera av frågeställningarna. Utförarcheferna har även inkommit med uppgifter via mail. Juridiska avdelningen har gett stöd kring frågor om kontrakt och besittningsskydd. Uppgifter har även hämtats från stockholm.se (hitta och jämför service) samt socialtjänstrapporten 2017.

Vad är stödboende?

Stödboende i lagen

Stödboende för vuxna regleras inte i lagen och är inte en tillståndspliktig boendeform. Stödboende för vuxna ska inte förväxlas med stödboende för barn- och unga mellan 16-20 år som infördes i lagen 2016 och som är en tillståndspliktig verksamhet.

Beskrivning av nuläge

Antalet individer som fått insatsen stödboende följs i socialtjänstrapporten. Stödboende är en insats som har ökat för varje år. Tabellen nedan visar hur ökningen ser ut i förhållande till andra boenden.

Boendeformer	2006	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
HVB	366	370	374	371	359	338	308	261	244
Stödboende	223	346	357	359	376	390	408	424	463
Bostad med särskild service SoL	249	196	204	189	190	200	208	218	215
Bostad med särskild service LSS	25	10	11	9	10	8	4	3	3
Försöks/träningslägenheter	175	235	277	317	330	387	452	446	489

I dagsläget finns 19 stödboenden inom valfriheten. Två av dessa drivs i privat regi, ett på entreprenad och övriga drivs i kommunal regi. I april 2018 fanns det sammanlagt 199 platser på stödboenden inom LOV. Under 2017 fanns det 189 stödboendeplatser vilket innebär att 60 procent, 274 av de 463 platserna under 2017 var boendeplatser som inte ingår i LOV. Merparten av dessa placeringar skedde inom SHIS eller genom boende- och behandlingsenheten.

Genom åren har det varit kö till stödboende inom LOV. Kön har minskat kraftigt och i oktober 2018 är det 22 personer som har anmält intresse och väntar på ett boende.

Syftet med insatsen

Övergripande syfte med insatsen

Syftet med insatsen framgår i riktlinjer och förfrågningsunderlag:

- Stödboende är ett mellanboende mellan boende i egen lägenhet och bostad med särskild service.
- Individuellt stöd ges efter den enskildes behov.
- Insatsen ska stödja den enskilde att utvecklas mot ett mer självständigt liv med en fungerande vardag.
- Stödet begränsas inte till ett visst antal timmar (som boendestöd gör) utan ges flexibelt.
- Stödet ges årets alla dagar.
- Enskilda ska som regel inte ha behov av stöd nattetid.
- Det ska finnas en gemensamhetslokal.

I korthet kan det sammanfattas som en boendeform för personer som behöver mer stöd än de kan få i eget boende. I arbetet med budgetuppdraget har socialförvaltningen ombett utförarna och beställarenheterna att svara på en enkät. I denna svarar sju av femton beställarenheter att de inte tycker det är tydligt vad stödboende är vilket indikerar att innehållet i praktiken kan variera mellan olika stödboenden.

Individuellt syfte med insatsen

För stödboende behöver alltid en individuell bedömning och målsättning göras. Det individuella syftet kan variera från individ till individ. För vissa kan det vara ett boende av mer tillfällig karaktär, medan andra personer behöver insatsen en längre tid framöver. Det är därför svårt att sätta upp på förhand uppställda kriterier för vilka behov eller målsättningar en individ ska ha för att beviljas ett stödboende eftersom det beror på individens behov och situation.

Målgrupp för insatsen

I Rambölls översyn framgick ett behov av att tydliggöra målgruppen för insatsen. Socialförvaltningen har därför haft en ambition att beskriva målgruppen tydligare i uppdragsbeskrivningen och i förfrågningsunderlag sedan 2016. I stycket nedan framgår hur målgruppen beskrivs i nuläget. Därefter framgår resultat från enkäten och från den workshop som hölls i september 2018.

Målgrupp enligt uppdragsbeskrivning och förfrågningsunderlag

Målgruppen som avses är på en övergripande nivå samma som den målgrupp som enligt stadens riktlinjer omfattas av socialpsykiatrins verksamhetsområde. Dessa personer har en psykisk funktionsnedsättning vilket innebär att han eller hon har väsentliga svårigheter med att utföra aktiviteter på viktiga livsområden. Dessa begränsningar ska ha funnits eller kan antas komma att bestå under en längre tid. Svårigheterna ska vara en konsekvens av psykisk störning.

Målgruppen för stödboende preciseras sedan på följande sätt:

- Huvudsakligen personer mellan 18 och 64 år.
- Även personer över 64 år kan ingå i målgruppen, exempelvis kan det vara personer som fortfarande har ett behov av stödboende efter 64 års ålder.
- Stödboende är till för personer som inte klarar av ett eget boende med insatsen boendestöd.
- Inom målgruppen ryms även enskilda personer med samsjuklighet i form av exempelvis psykisk funktionsnedsättning och missbruk eller fysisk ohälsa.

Insatsen är alltså avsedd för personer med komplex problematik som inte klarar ett eget boende med boendestöd vilket ställer höga krav på personalens kompetens och flexibilitet.

Svårigheter med åldern 18-20 år

Då stödboende för ungdomar är en tillståndspliktig insats innebär det att det krävs tillstånd från IVO för att bedriva stödboende för personer mellan 18-20 år och att en utförare inte kan blanda personer i dessa åldrar tillsammans med personer i andra åldrar. Detta innebär att förfrågningsunderlag och uppdragsbeskrivningar behöver ses över och revideras.

Resultat från enkäten kopplade till målgrupp

Personer med som har ett problematiskt bruk av droger eller alkohol

De olika stödboendena har tagit ställning till vilka målgrupper deras stödboende är anpassade till. Totalt sett har nio av arton stödboenden svarat på enkäten.² Enkätsvaren visar att stödboendena anser att deras boenden är minst anpassade till personer som både har en psykiatrisk funktionsnedsättning och ett problematiskt bruk av alkohol eller droger. Av nio svarande bedömde åtta stödboenden att deras boenden var anpassade till målgruppen i mycket liten grad. När beställarna svarar på samma fråga är svaren samstämmiga. Av 16³ svarande menade nio att de stödboenden som finns i mycket liten utsträckning är anpassade till målgruppen och tre att stödboendena är anpassade till målgruppen i mycket liten grad. Utförarna menar också att deras personal inte har kompetens för att arbeta med målgruppen, vilket bilden nedan visar.⁴

Personer som har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning
Inom socialpsykiatrin är det relativt vanligt att klienter har den neuropsykiatriska diagnosen ADHD i kombination med ytterligare

² Ett stödboende upphandlades efter enkäten skickades ut.

³ Varje beställarenhet ombads svara på enkäten. Det finns enbart 15 stycken vilket innebär att en enhet har svarat två gånger.

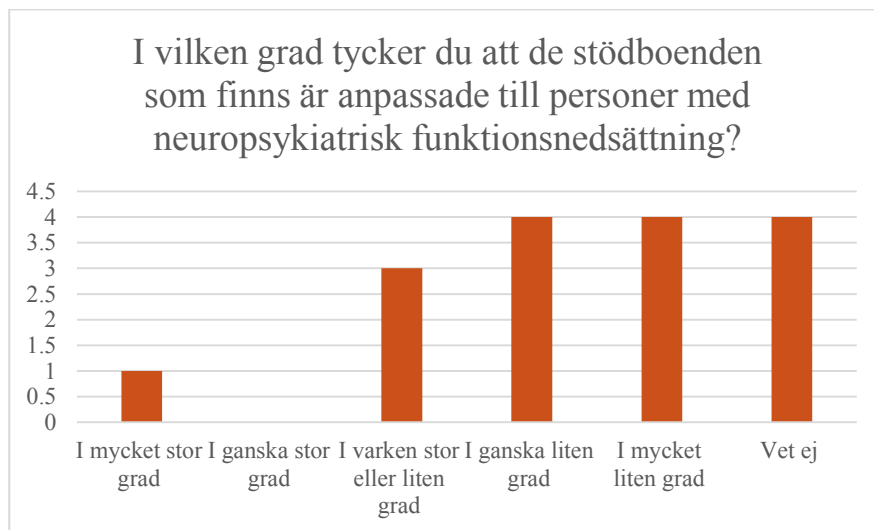
⁴ År 2013 gjorde en totalundersökning och då framkom att tolv procent av målgruppen även hade någon typ av missbruksproblematik. Vanligast var ett alkoholmissbruk, följt av narkotika eller ett blandmissbruk. Det är troligt att andelen som har ett samtidigt missbruk är högre bland de personer som kommer i fråga för insatsen stödboende.

Stödboende för socialpsykiatrins målgrupp – innehåll och förutsättningar

10 (24)

psykiatriska diagnoser. I mindre utsträckning förekommer även personer med autismspektrumstörningar.⁵ Sex av nio utförare ansåg att boendena är anpassade till målgruppen i varken stor eller liten grad. De ansåg också att de i stor utsträckning har god kompetens att möta målgruppens behov.

Beställarnas perspektiv avviker till viss del från utförarnas när det gäller målgruppen, vilket bilden nedan visar.

I enkäten har det varit möjligt att lämna fritextkommentarer. Ett återkommande tema är att det är svårt att hitta boenden till unga vuxna med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Beställarna upplever att kompetensen hos personalen är hög när det gäller den traditionella målgruppen, (personer med psykiatrisk funktionsnedsättning) men att det ofta saknas utarbetade metoder för personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. ”Vår uppfattning är att samtliga stödboenden har en struktur, arbetssätt och kompetens som är anpassad för målgruppen psykisk funktionsnedsättning och inte för unga vuxna eller personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar där stödboendet ser annorlunda ut, ofta mer impulsiva behov av direkt stöd och stöd på kvällar och helger.”

Personer med behov av praktisk omvårdnad eller serviceinsatser

Även när det gäller den här målgruppen skiljer sig uppfattningen åt mellan beställare och utförare. Frågan har aktualiserats då det

⁵ Vilka diagnoser olika personer har är inte en fråga som staden kan följa, men då en totalinventering gjordes år 2013 framgick att 17 procent hade en neuropsykiatrisk diagnos. Av dessa hade 13 procent ADHD, 1 procent ADD och 3 procent Aspergers syndrom.

förekommer att beställarna ibland behöver bevilja hemtjänst som komplement till stödboendets personal.

Utförarna menar dock genomgående att personalen har kompetens för målgruppen och att boendena generellt sett är anpassade för personer som har ett visst omvårdnadsbehov eller som behöver serviceinsatser. Dock märks i fritextsvaren att det kan vara problematiskt att hitta fungerande samarbetsformer med vårdcentraler för att HSL-insatserna ska fungera. I fritextsvaren från beställarna framgår bland annat att det är svårt att veta vilken typ av stöd en person med fysiska problem kan få i ett stödboende och att personalen ibland menar att de inte ingår i deras arbetsuppgifter att hjälpa till med personlig omvårdnad.

Sammanfattning målgrupp

Både enkätsvar och målgruppsbeskrivning i förfrågningsunderlag och uppdragsbeskrivningar visar att målgruppen är varierad, med komplexa behov som inte klarar ett boende i egen lägenhet med stöd. Det ställer stora krav på personalen att anpassa sin verksamhet efter individernas olika behov, behov som också kan variera över tid beroende på vilka som för tillfället bor på boendet.

Stöd på helger

Den ersättning som utgår till stödboenden inom LOV regleras i kommunfullmäktiges budget. Ersättningen betalas per dag och stöd ska ges vardagar fram till klockan 19 och helger fram till klockan 14.

Det är dock inte alla boenden som har personal på helger, utan erbjuder enbart stöd under kontorstider, vardagar. Av de 17 stödboenden som drivs i egen regi eller på entreprenad svarar fem att de alltid tillhandahåller personal på helger. Ett boende har anställt en extra personal medan övriga delar personal mellan stödboendet och andra verksamheter som stadsdelsförvaltningen driver, i första hand andra boenden. Ytterligare två boenden har delvis personal på helgen, det ena tar in personal om det finns ett behov och ytterligare ett har ett avtal med hemtjänsten som gör tillsynsbesök fyra gånger per helg. Övriga tio boenden erbjuder som regel inte personal på helgen men flera menar att de har påbörjat ett arbete för att se över hur de ska lösa frågan i framtiden.

Att detta kan vålla svårigheter är något som framgår i enkätsvaren. Både beställare och utförare har besvarat frågan om det finns

Stödboende för socialpsykiatrins målgrupp – innehåll och förutsättningar

12 (24)

tillräckligt med personal på tillgängliga stödboenden. Av utförarna anser sju av nio att det finns tillräckligt med personal på boendet för att ge de boende det stöd de behöver. Av beställarna anser dock elva svarande att personaltillgången inte räcker. Som beställare är det en svår fråga att besvara då de inte har insyn i personaltätheten. Flertalet skriver dock att de efterlyser personal årets alla dagar samt efter kontorstid på vardagar och att det kan uppstå långa diskussioner om att sätta in personal på kvällar eller helger utifrån behov hos enskilda. En beställare skriver följande:

Har tidigare funnits en uppfattning om att personerna som flyttar in inte ska ha något omvårdnadsbehov alls och inte heller alltid ha ett behov av hjälp på kvällar och helger. Finns inte ett återkommande behov av stöd har vi som beställare varit av uppfattningen att behovet kan tillgodoses i hemmet.

Som skribenten är inne på är målgruppen för stödboende personer som behöver ett flexibelt stöd. Därför bör den som beslutar om stödet också kunna räkna med att stöd går att få på flexibla tider.

I ett valfrihetssystem väljer klienten själv boende och då behöver de olika boendena leva upp till en viss standard. Handläggarna behöver veta vad de kan förvänta sig när de beslutar om insatsen. Det är också viktigt då insatsen presenteras för den enskilde. Av den anledningen är det viktigt att personal finns de tider som anges i riktlinjer, förfrågningsunderlag och uppdragsbeskrivning.

Vad innebär tillgång på personal?

En fråga som lyfts i olika sammanhang är vad tillgång till personal årets alla dagar innebär?

I den workshop som hölls i september 2018 diskuterade en grupp vad frågan kan innebära rent praktiskt. De förslag som gavs i gruppen var följande:

- Boenden i samma stadsdelsförvaltning eller företag kan dela personal under helgen och efter kontorstid, vardagar. De som bor på stödboenden måste veta vart de ska ringa vid behov.
- Boendestödare som arbetar helg i stadsdelsförvaltningens boendestöd eller i företaget kan också arbeta på stödboendet.

Sammanfattningsvis kan tillgång till personal se olika ut. Exempelen som ges ovan visar på olika sätt att lösa frågan på. Det viktiga i sammanhanget är att personal finns tillgänglig för de som behöver stödet, även efter kontorstid och på helger.

Samverkan

Det är svårt att ringa in och tydligt definiera målgrupp och syfte med insatsen stödboende. Även framöver kommer det finnas stora utmaningar kopplade till enskilda placeringar. Utförare och beställare kommer inte alltid vara överens om att rätt person beviljas insatsen. För att möjliggöra stabila boendeplaceringar är samverkan och samordnade insatser avgörande. Det gäller inte bara samverkan mellan beställare och utförare utan även samverkan med den landstingsfinansierade vården. I den enkät som skickades ut har utförare och beställare svarat på hur de tycker samarbetet fungerar och de har även gett exempel på gott samarbete. Frågan följdes även upp under workshopen där en grupp tog fram förslag på rutiner som kan främja samverkan.

Generellt sett tycker både beställare och utförare att samarbetet fungerar bra, särskilt inom socialpsykiatrin, men sämre då handläggarna arbetar inom andra områden.

Några teman är återkommande när beställarna och utförarna beskriver vad som krävs för ett välfungerande samarbete: Nedan följer några punkter:

- God dialog och snabb återkoppling när något händer eller när situationen för klienten förändras.
- Gemensamma, kontinuerliga uppföljningar
- Bra nätverksarbete där även landstinget ingår
- God information och planering inför en placering, både mellan beställare och utförare men också i förhållande till den boende.
- Gemensamma, överenskomna målsättningar
- Att stödet kan ges flexibelt om en boende tillfälligt försämras
- Kunskap om målgruppen, vilja att kompetensutveckla vid behov

Förslag på nya rutiner

För att skapa hållbara placeringar har följande samarbetsrutiner tagits fram. Socialpsykiatrins anvisningar för valfriheten kommer att kompletteras med dessa:

- Den enskilde ska besöka boendet innan inflytt. Det kan till exempel ske inför att den enskilde ska välja boende
Fördelen är att den enskilde kan göra ett mer informerat val

och att ledtider kortas när ett erbjudande om ledig plats sker.

- Inför eller i samband med inflytt ska ett uppstartsmöte hållas med klient, boendepersonal och beställare. Det ska vara tydligt för alla vilken målsättning som gäller för boendeinsatsen, vilket stöd den enskilde önskar den första tiden och om det behövs stöd med möblemang.
- Gemensamma uppföljningar ska hållas på boendet. Det hindrar inte att handläggaren även träffar den enskilde enskilt för uppföljning.
- Huvudregeln är att en samordnad individuell plan ska göras tillsammans med berörda kontakter inom landstinget. Inom ramen för SIP kan de berörda även komma överens om hur den enskilde vill att berörda parter agerar vid en kris eller vid ett återfall. Även utförare kan vara sammankallande till SIP.

Kontrakt och uppsägning

I ett valfrihetssystem är det nödvändigt att ha tydliga regler för till exempel ersättning och uppsägning. Socialförvaltningen ansvarar för de anvisningar som reglerar förhållanden inom valfriheten för socialpsykiatri.

En fråga i anvisningarna som vållar svårigheter är uppsägning av plats vid boenden. Stödboenden och bostad med särskild service är en insats som en enskild får på grund av sitt individuella stödbehov. Om behoven förändras är det inte självklart att insatsen fortgår. Uppsägningstiden i anvisningarna är fastställd till fyra dagar. Uppsägningstiden har visat sig vara problematisk då den enskilde har en annan uppsägningstid på sitt hyreskontrakt. Skyddet för hyrestagare är starkt och det är inte självklart att ett boende kan sägas upp på grund av förändrade behov. Många gånger har den enskilde bott en längre tid i sin lägenhet och har fått besittningsskydd. Under utredningens gång har det också visat sig att de flesta boenden inte tar in ett avstående från besittningsskyddet. Vid uppsägning kan det innebära långa processer i hyresnämnden. I dessa fall är det inte självklart att beställaren ska betala dygnskostnaden, vilket leder till ett inkomstbortfall för de boenden som drabbas.

I arbetet med att ta fram nya rutiner och anvisningar kring uppsägningstid och kontrakt har juridiska avdelningen konsulterats.

Förslag på nya rutiner:

- Avstående från besittningsskydd ska alltid tecknas i samband med att hyreskontraktet skrivs. Hyresgästen kan inte avstå sitt besittningsskydd generellt utan endast för ett eller flera specifika fall, t.ex. att hyresgästen inte längre är beviljad bistånd för boende i lägenheten. En text för avstående från besittningsskydd har tagits fram tillsammans med juridiska avdelningen och ska användas i den mall som hyresnämnden förordar: *Lägenheten är upplåten till hyresgästen efter beviljat bistånd enligt socialtjänstlagen för boende i lägenheten. Hyresvärd och hyresgäst överenskommer att hyresgästen inte ska ha rätt till förlängning av hyresavtalet om hyresvärden säger upp avtalet på grund av att hyresgästen inte längre är beviljad bistånd för boende i lägenheten. Avstående från besittningsskydd är tidsbegränsat till fyra år från det att hyresgästen tillträdde lägenheten.*
- Alla stadsdelsförvaltningar ska använda de stadsövergripande mallarna för kontrakt. Dessa kommer att uppdateras så att det framgår att kontraktet gäller under förutsättning att det finns ett biståndsbeslut om insatsen.
- Uppsägningstid för insats kopplas till uppsägningstid för kontrakt.
- Eftersom avstående från besittningsskydd upphör efter fyra år är det av stor vikt att alltid ha en genomtänkt planering för vidare flytt eller kvarboende. Om stadsdelen beslutar om kvarboende i stödboendet kommer kontraktet vara svårt att säga upp (enligt gällande rättspraxis).

Slutdiskussion

Målgrupp för insatsen

I förfrågningsunderlag och uppdragsbeskrivning framgår att det är socialpsykiatrins målgrupp som i första hand ska ha tillgång till insatsen stödboende. Målgruppen är personer med en allvarlig och långvarig psykisk funktionsnedsättning som medför begränsningar i den dagliga livsföringen. För att tillhöra socialpsykiatrins målgrupp krävs ingen specifik diagnos. Av den anledningen kan det vara svårt att ringa in målgruppen på ett tydligt sätt. Inom socialpsykiatrin finns en stor variation av personer med olika typer av behov. Vissa av dem har en missbruksproblematik, andra behov av omvårdnadsinsatser och ytterligare andra kan ha en neuropsykiatrisk diagnos i kombination med en psykiatrisk funktionsnedsättning. Det är av stor vikt att stadens boenden kan

Stödboende för socialpsykiatrins målgrupp – innehåll och förutsättningar

16 (24)

möta de behov som enskilda klienter har. Det ställer stora krav på personalens kompetens och i vissa fall kan det finnas behov av kompetensutvecklingsinsatser. Rapporten visar att det finns behov av kompetensutveckling både när det gäller missbruk och fördjupade kunskaper om metod och arbetssätt när det gäller stöd till personer med neuropsykiatriska svårigheter. Ett fortsatt utvecklingsarbete kring frågan kan till exempel bedrivas tillsammans med den kommungemensamma aktören Forum Carpe som samordnar kompetensutveckling för funktionshinderområdet och socialpsykiatri i Stockholms län.

Det finns även ett behov av att uppdragsbeskrivningar och förfrågningsunderlag förtydligas. Det ska framgå att personalen vid behov ska kunna ge ett praktiskt stöd med personlig vård och serviceinsatser. Det ska som regel inte vara nödvändigt att komplettera med hemtjänstinsatser på ett stödboende.

I vissa fall kan det också vara aktuellt att handläggarna beaktar andra insatser.

Syftet med insatsen

Sammanfattningsvis är syftet med insatsen ett boende som kan och ska ge ett mer omfattande och mer flexibelt stöd än vad som normalt förekommer i en lägenhet. Ytterligare en skillnad är också att stödboende ska ha en gemensamhetslokal, vilket skapar möjligheter för gemensamma måltider och aktiviteter. Detta resonemang kan dock ifrågasättas av principerna inom bostad först där man förutsätter att de allra flesta kan bo i egen lägenhet, med tillgång till ett kvalificerat stöd. Eftersom ett mer kvalificerat stöd är svårt att tillgå i dagsläget (till exempel i form av ACT-team⁶ eller andra case manager team) och bostad först sällan erbjuds för personer utan missbruksproblematik fyller dock stödboende ett fortsatt ett syfte för personer som behöver ett ”mellanboende”. Det bör dock beaktas att det troligtvis finns många personer som i dagsläget bor i stödboende som skulle kunna bo i egen lägenhet med ett kvalificerat stöd.

⁶ ACT-team rekommenderas i de nationella riktlinjerna för schizofreni och schizofreniliknande tillstånd. Intensiv Case Management enligt ACT-modellen är en behandlingsmodell för de svårast psykiskt sjuka och innebär en samordning av vård och stödinsatser (både psykiatrisk behandling och psykosociala insatser) i möjligaste mån utförda i personens hemmiljö av ett tvärprofessionellt team med hög tillgänglighet, kontinuitet och där personens aktiva deltagande i sin egen återhämtningsprocess möjliggörs med det primära målet att öka sin funktion i samhället.

Ett annat alternativ för utvecklingen av stödboende skulle kunna vara att se över möjligheten att omvandla befintliga stödboenden till serviceboenden. Det skulle innebära att insatsen blir tydligare och harmonierar bättre med gällande lagstiftning. Det skulle även innebära att insatsen i så fall kommer ingå i den årliga boendeplanering som socialförvaltningen tar fram. En översyn av detta alternativ behöver bland annat utreda konsekvenserna av att kommunen i serviceboenden har hälso- och sjukvårdsansvaret till och med sjuksköterska vilket inte är fallet för stödboenden.

Vikten av ökad samsyn

Då insatsen är svår att ringa in är det av stor vikt att fortsätta arbetet med att öka samsynen kring vad som ingår i insatsen stödboende. Avgörande är ett fungerande samarbete mellan beställare och utförare samt att beställare vet vad de kan förvänta sig när de beslutar om insatsen. Av den anledningen är det av stor vikt att det alltid går att förvänta sig stöd efter kontorstid, om det finns behov av det.

För att insatsen ska bli tydligare och bättre harmoniera med lagen kan staden beakta möjligheten att omvandla de stödboenden som finns till servicebostäder. Servicebostad är en form av bostad med särskild service. En skillnad mellan servicebostad och stödboende är att det finns lagstadgade krav, till exempel i form av HSL-personal och tillgång till personal på natten. Om staden väljer den vägen blir insatsen mer tydlig för både beställare och utförare. Det är även en möjlighet som enskilda stödboenden kan beakta.

Stödboende i förhållande till nationella och lokala mål för funktionshinderspolitiken

Regeringens nationella mål för funktionshinderspolitiken är att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. För att uppnå det nationella målet för socialpsykiatrins målgrupp är det viktigt att beakta att behovet av stöd kan se annorlunda ut för personer med allvarlig psykisk funktionsnedsättning jämfört med personer med fysiska eller intellektuella sådana. För socialpsykiatrins målgrupp behövs ofta inte fysiska anpassningar eller kompensatoriskt stöd från personal. Istället förordar de nationella riktlinjerna för schizofreni och schizofrenilikande tillstånd ett samordnat stöd med fokus på återhämtning, delaktighet i beslutsfattande och färdighetsträning.

Staden har ett program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning (2018-2023). I programmet finns åtta fokusområden varav ett tar sikte på rätten att ha en

Stödboende för socialpsykiatrins målgrupp – innehåll och förutsättningar

18 (24)

fungerande bostad: *Rätten att kunna förflytta sig, vistas i och använda Stockholms inne- och utemiljö samt att ha en fungerande bostad och garanteras säkerhet i kris.* I en underrubrik framgår att *Alla ska kunna få en fungerande bostad på bostadsmarknaden.* I texten framgår att personer med funktionsnedsättning ska kunna få en bostad på bostadsmarknaden på jämlika villkor som andra, bland annat genom bostadsanpassning.

För personer med allvarliga psykiska funktionsnedsättningar är det inte fysiska anpassningar som i första hand möjliggör kvarboende. Bostadsanpassning kan vara en viktig aspekt att beakta men ännu viktigare är ett kvalificerat personellt stöd som sker i samverkan med psykiatri- och beroendevård.

I detta sammanhang är det viktigt att fråga sig om staden behöver mellanboendeformer i den utsträckning som i nuläget används. Skulle behoven i många fall kunna tillgodoses i form av ett kvalificerat, flexibelt och tillgängligt stöd i den egna lägenheten?

Det finns behov av att utveckla arbetssätten kring personer med samsjuklighet eller personer med ett mer omfattande behov av stöd i vardagen till följd av psykisk funktionsnedsättning. De nationella riktlinjerna för schizofreni och för missbruk och beroende ger olika typer av rekommendationer för detta, till exempel multiprofessionella stödteam. Det finns skäl att staden utreder hur en sådan modell kan utvecklas och implementeras i Stockholm, för att möjliggöra kvarboende i eller återflytt till egen lägenhet i så stor utsträckning som möjligt. Det kan förebygga behovet av nya stödboendeplatser och bidra till minskad institutionalisering. Först då kommer den aktuella målgruppen att kunna få och kunna behålla en fungerande bostad på bostadsmarknaden i enlighet med det program för delaktighet och tillgänglighet som staden har antagit. Ett kvalificerat stöd i hemmet, med fokus på återhämtning, delaktighet och färdighetsträning är en förutsättning för att nå det nationella målet om jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för vissa personer inom socialpsykiatrins målgrupp som idag är eller riskerar att bli ytterst marginaliserade.

Bilaga 1

Enkät stödboende utförarchefer

1. Totalt sett, i vilken grad tycker du att ert stödboende är anpassat till följande målgrupper?

	I mycket stor grad	I ganska stor grad	I varken stor eller liten grad	I ganska liten grad	I mycket liten grad	Vet ej
Personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning utan omvårdnadsbehov / behov av serviceinsatser ⁷						
Personer med psykisk funktionsnedsättning utan omvårdnadsbehov / behov av serviceinsatser						
Personer med psykisk eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning med visst omvårdnadsbehov / behov av serviceinsatser						
Personer med psykisk funktionsnedsättning i kombination med problematiskt bruk av droger och/eller alkohol						
Personer 20-35 år						
Personer äldre än 60 år						
Annan (skriv vilken)						

⁷ Med omvårdnadsinsatser eller serviceinsatser avses mer hemtjänstliknande insatser, till exempel städning

Stödboende för socialpsykiatrins målgrupp – innehåll och förutsättningar

20 (24)

2. I vilken grad tycker du att personalen på ert stödboende har den kompetens de behöver för boenden inom följande målgrupper?

	I mycket stor grad	I ganska stor grad	I varken stor eller liten grad	I ganska liten grad	I mycket liten grad	Vet ej
Personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning utan omvårdnadsbehov / behov av serviceinsatser						
Personer med psykisk funktionsnedsättning utan omvårdnadsbehov / behov av serviceinsatser						
Personer med psykisk eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning med visst omvårdnadsbehov / behov av serviceinsatser						
Personer med psykisk funktionsnedsättning i kombination med problematiskt bruk av droger och/eller alkohol						
Personer 20-35 år						
Personer äldre än 60 år						
Annan (skriv vilken)						

3. Tycker du att ert stödboende har tillräckligt med personal för att ge era boende det stöd de behöver?

Ja/ Nej/ Vet ej

4. Hur lätt eller svårt tycker du det är att tillgodose behoven för de som är placerade på ert stödboende när det gäller följande målgrupper?

	Mycket lätt	Ganska lätt	Varken lätt eller svårt	Ganska svårt	Mycket svårt	Vet ej
Personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning utan omvårdnadsbehov / behov av serviceinsatser						
Personer med psykisk funktionsnedsättning utan omvårdnadsbehov / behov av serviceinsatser						
Personer med psykisk eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning med visst omvårdnadsbehov / behov av serviceinsatser						
Personer med psykisk funktionsnedsättning i kombination med problematiskt bruk av droger och/eller alkohol						
Personer 20-35 år						
Personer äldre än 60 år						
Annan (skriv vilken)						

Om ”ganska svårt” eller ”mycket svårt” på någon av ovan: till fråga 5, övriga till fråga 6.

5. Beskriv vad som krävs för att ditt boende ska lyckas med de målgrupper ni har svårt att ta emot. Skriv vilken målgrupp du syftar på.
6. Totalt sett, hur upplever du att samarbetet med beställarna fungerar?
- Mycket bra/ Ganska bra/ Varken bra eller dåligt/ Ganska dåligt/ Mycket dåligt/ Vet ej
7. Beskriv vad det är i samarbetet med beställarna som du inte tycker fungerar bra.

Stödboende för socialpsykiatrins målgrupp – innehåll och förutsättningar

22 (24)

8. Beskriv vad det är i samarbetet med beställarna som fungerar bra.
9. Lämna gärna övriga synpunkter.

Enkät beställare

1. Tycker du att det är tydligt vad insatsen stödboende är?
Ja / nej / vet ej
2. Totalt sett, i vilken grad tycker du att de stödboenden som finns tillgängliga är anpassade till följande målgrupper?

	I mycket stor grad	I ganska stor grad	I varken stor eller liten grad	I ganska liten grad	I mycket liten grad	Vet ej
Personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning utan omvårdnadsbehov / behov av serviceinsatser						
Personer med psykisk funktionsnedsättning utan omvårdnadsbehov / behov av serviceinsatser						
Personer med psykisk eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning med visst omvårdnadsbehov / behov av serviceinsatser						
Personer med psykisk funktionsnedsättning i kombination med problematiskt bruk av droger och/eller alkohol						
Personer 20-35 år						
Personer äldre än 60 år						
Annan (skriv vilken)						

3. Tycker du att de stödboenden som finns tillgängliga har tillräckligt med personal för att ge de boende det stöd de behöver?
Ja/ Nej/ Vet ej

4. Hur lätt eller svårt tycker du det är att hitta rätt stödboende

	Mycket lätt	Ganska lätt	Varken lätt eller svårt	Ganska svårt	Mycket svårt	Vet ej
Personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning utan omvårdnadsbehov / behov av serviceinsatser						
Personer med psykisk funktionsnedsättning utan omvårdnadsbehov / behov av serviceinsatser						
Personer med psykisk eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning med visst omvårdnadsbehov / behov av serviceinsatser						
Personer med psykisk funktionsnedsättning i kombination med problematiskt bruk av droger och/eller alkohol						
Personer 20-35 år						
Personer äldre än 60 år						
Annan (skriv vilken)						

för följande målgrupper?

Om ”ganska svårt” eller ”mycket svårt” på någon av ovan: Till fråga 6, övriga till fråga 7.

5. Beskriv gärna varför du tycker det är svårt att hitta rätt stödboende för målgruppen. Skriv vilken målgrupp du avser.
6. Totalt sett, hur upplever du att samarbetet med utförarna fungerar?
Mycket bra/ Ganska bra/ Varken bra eller dåligt/ Ganska dåligt/ Mycket dåligt/ Vet ej
7. Beskriv vad det är i samarbetet med utförarna som du inte tycker fungerar bra.
8. Beskriv vad det är i samarbetet med utförarna som fungerar bra.
9. Lämna gärna övriga synpunkter.

**Stödboende för socialpsykiatrins målgrupp – innehåll och
förutsättningar**

24 (24)